

مَا لَا
تَفْعَلُونَ "Ey iman edenler, niçin yapmayacağınız şeyi söylersiniz? Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah katında büyük öfke ile karşılaşılır." (Saf 61/2-3)
عَنْ عَبْدِ
اللَّهِ بْنِ
عَمْرٍو (ر
عنهما) عَنِ
النَّبِىِّ
(صعلم) قَالَ «
الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ
الْمُسْلِمُونَ مِنْ
لِسَانِهِ
وَيَدِهِ ُ » Abdullah b. Amr'den: Efendimiz (as) şöyle buyurmuştur: "Müslüman, (diğer) müslümanların dilinden ve elinden emin olup selamette bulunduğu kimsedir… (Buhari, İman, 10) Hayatın bütün alanlarında aranan ve uygulanması gereken yüksek değerlerden biri de doğruluktur. Din ve dünya işlerinin tamamında doğru olmak ise, İslâm'a bağlı kalmakla mümkündür. En İyi Mihenk Taşı İslâmi kaynaklarda, doğruluğu ifade etmek için çeşitli kelimeler kullanılır. Ancak bunlardan en yaygın ve meşhur olanları sıdk ve istikâmet kavramlarıdır. Bu iki kavram, "doğru, düzgün ve güzel davranıp kıvama ermek, dürüst ve temiz kalpli olmak, dinin doğruluk ve değer ölçerine uygun şekilde davranmak (Bkz. Ragıp el-İsfehâni, el-Müfredât, s.478-480, 692) gibi anlamlara gelmektedir. Bunun için, düşünce, söz ve davranışlarda hak ölçerine üsünü aşmamaya, söylenen söze yalan, yapılan işe de hile katmamaya doğruluk denir. 1- Doğruluk, Allah'ın Sıfatlarının En Büyüklerindedir اللّهُ لاإِلَهَ
إِلاَّ هُوَ
لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى
يَوْمِ
الْقِيَامَةِلاَ رَيْبَ
فِيهِ وَمَنْ
أَصْدَقُ
مِنَ اللّهِ
حَدِيثًا "Allah, O'ndan tapılacak yoktur, ancak O vardır. Andolsun O, sizi olacağında şüphe olmayan kıyamet gününde toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?" (Bkz. Nisa 4/87, 122) 2- Doğruluk, Peygamberlerin Sıfatlarındandır قَالُوا يَا
وَيْلَنَا
مَن
بَعَثَنَا

مِن
مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا
وَعَدَ
الرَّحْمَنُ
وَصَدَقَ
الْمُرْسَلُونَ "Eyvah başımıza gelenlere! Bizi uyuduğumuz yerden kim kaldırdı? O Rahman'ın va'd buyurduğu işte buymuş. Gönderilen peygamberler doğru söylemişler derler." (Bkz. Yasin 36/52) Peygamberlerde mutlaka bulunması gereken niteliklerden birisi de doğruluktur. (Taftazani, Haşiyetül’l-Kestelli, İst. 1970, s.170) Çünkün; insanlar doğru söylemeyen bir peygambere güvenemez. Bu nedenle hiçbir elçinin, herhangi bir surette gerçeğe ters düşen bir söz söylediği tespit edilmemiştir. Henüz peygamberlik ile görevlendirilmeden önce Mekkelilerin Hz. Peygamber (s.a.s)’i, “el-Emin” sıfatı ile çağırdıkları hemen herkesin malumudur. O dönemde Ka’be’nin tamiri esnasında Hacer-i Esved’ün yerine konması hususunda yaşanan tartışma, Hz. Peygamber’ün hakemliği ile son bulmuştur. (Müslim, Fezail 57; İbn Hişam, Sire 4/135) Dost-düşman herkesin güven ve takdirini kazanan Sevgili Peygamberimizin bu başarısındaki en önemli etken, onun bütün hayatına yansıyan dürüstlük ve güvenilirliğinden kaynaklanmaktaydı. Nitekim kendisinden güzel bir nasihat isteyen kişiye Hz. Peygamber: “Allah’a inandım de, sonra da dosdoğru ol!” buyurmuştur.
عَنْ
سُفْيَانَ
بْنِ عَبْدِ
اللَّهِ
الثَّقَفِىِّ قَالَ قُلْتُ
يَا رَسُولَ
اللَّهِ قُلْ
لِى فِى
الإِسْلاَمِ
قَوْلاً لاَ
أَسْأَلُ
عَنْهُ
أَحَدًا
بَعْدَكَ -
وَفِى
حَدِيثِ
أَبِى
أُسَامَةَ
غَيْرَكَ -
قَالَ « قُلْ
آمَنْتُ
بِاللَّهِ
فَاسْتَقِمْ
». Süfyan es-Sekafiden: Ey Allah'ın Rasülü İslam'da bana (yapacağım, yapıp da kurtuluşa ereceğim) ondan başka da sizden bir şey sorup istemeyeceğim bir söz

söyle dedim. O da ; " Allah'a inandım de dosdoğru ol" buyurdu. (Müslim, İman, 13, 62; Müsned, III/413) Yine, peygamberliğine inanmadığı hâcde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in doğru söylemesi ve güvenilirliliğini itiraf etmek zorunda kalan Ebu Sıfyan'a, Roma imparatoru Hirakl (Hireklius)'in verdiği cevap, tarihî belge niteliğindedir: "Bir kişinin bunca zaman insanlara yalan söylemekten kaçınıp da kırk yaşından sonra Allah'a karşı yalan söylemesi düşündürlemez" (Müslim, Cihat, 78)

1608; 1614; 1575; 1584; 1618; 1603; 1615; 1585; 1618; 1601; 1616; 1610; 1575; 1604; 1618; 1603; 1616; 1578; 1614; 1575; 1576; 1616; 1573; 1616; 1576; 1618; 1585; 1614; 1575; 1607; 1616; 1610; 1605; 1614; 1573; 1616; 1606; 1617; 1614; 1607; 1615; 1603; 1614; 1575; 1606; 1614; 1589; 1616; 1583; 1617; 1616; 1610; 1602; 1611; 1575; 1606; 1617; 1614; 1576; 1616; 1610; 1617; 1611; 1575; "Kitapta İbrahim'i de an, ccedil; unkn; o, dosdoğru biri, bir peygamberdi." (Meryem 19/41) 3- Kur'an-ı Kerim'in Bir İsmi de Sıdktır: 1601; 1614; 1605; 1614; 1606; 1618; 1571; 1614; 1592; 1618; 1604; 1614; 1605; 1615; 1605; 1616; 1605; 1617; 1614; 1606; 1603; 1614; 1584; 1614; 1576; 1614; 1593; 1614; 1604; 1614; 1609; 1575; 1604; 1604; 1617; 1614; 1607; 1616; 1608; 1614; 1603; 1614; 1584; 1617; 1614; 1576; 1614; 1576; 1616; 1575; 1604; 1589; 1617; 1616; 1583; 1618; 1602; 1616; 1573; 1616; 1584; 1618; 1580; 1614; 1575; 1569; 1607; 1615; 1571; 1614; 1604; 1614; 1610; 1618; 1587; 1614; 1601; 1616; 1610; 1580; 1614; 1607; 1614; 1606; 1617; 1614; 1605; 1614; 1605; 1614; 1579; 1618; 1608; 1611; 1609; 1604; 1617; 1616; 1604; 1618; 1603; 1614; 1575; 1601; 1616; 1585; 1616; 1610; 1606; 1614; "Kendisine gelen gerccedil; eği/sıdki (Kur'an-ı) yalan sayandan daha zalim kimdir?" (Zümer, 39/32; Ayrıca bkz. Saffat, 37; Zümer, 33) "Doğruluk, Müminlerin En Önemli Özelliklerindedir" 1573; 1616; 1606; 1617; 1614; 1575; 1604; 1618; 1605; 1615; 1587; 1618; 1604; 1616; 1605; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1618; 1605; 1615; 1572; 1618; 1605; 1616; 1606; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1618; 1605; 1615; 1572; 1618; 1605; 1616; 1606; 1614; 1575; 1578; 1616; 1608; 1614; 1575; 1604; 1618; 1602; 1614; 1575; 1606; 1616; 1578; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1618; 1602; 1614; 1575; 1606; 1616; 1578; 1614; 1575; 1578; 1616; 1608; 1614; 1575; 1604; 1589; 1617; 1614; 1575; 1583; 1616; 1602; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1589; 1617; 1614; 1575; 1583; 1616; 1602; 1616; 14; 1575; 1578; 1616;

وَالصَّابِرِينَوَالصَّابِرَاتِوَالْخَاشِعِينَوَالْخَاشِعَاتِوَالْمُتَصَدِّقِينَوَالْمُتَصَدِّقَاتِوَالصَّائِمِينَوَالصَّائِمَاتِوَالْحَافِظِينَفُرُوجَهُمْوَالْحَافِظَاتِوَالذَّاكِرِينَاللَّهَكَثِيراًوَالذَّاكِرَاتِأَعَدَّاللَّهُلَهُممَّغْفِرَةًوَأَجْرًاعَظِيمًا "Bütün müslüman erkekler, müslüman kadınlar, mümin erkekler, mümin kadınlar, itaat eden erkekler, itaat eden kadınlar, doğruluk yapan erkekler, doğruluk yapan kadınlar… yok mu, işte bunlara Allah bir bağışlama ve büyük bir mükafat hazırlamıştır." (Ahzab 33/35) Kur'an'da Tebük savaşına katılmayan ü¸ sahabelerden bahsedilmektedir. Rivayete göre bu ü¸ sahabe, ge¸erli hi¸bir mazeretleri olmamasına rağmen, Tebük savaşına katılmamışlardır. Hz. Peygamber (s.a.s), savaştan sonra ordusuyla Medine’ye döndüğünde, savaşa katılmayan münafıklar kendilerini haklı ¸ıkaracak mazeretlere ve yalanlara başvurmuşlardır. Oysa bu sahabeler, hi¸bir yalana ve mazerete başvurmadan hatalı olduklarını, günah işlediklerini, Allah’ın ve Rasûlünün kendileri hakkındaki hükmü beklediklerini a¸ık yüreklilikle belirtmişlerdir. Bu doğru sözüklerinin sonucu olarak Allah, kendilerini affetmiştir. (Buhari, Vesaya, 16, Cihad, 103; Müslim, Tevbe, 53; Tirmizi, Tefsir, Berae) Bunun i¸in, İslâmi ve insani hayatın tek öl¸üsü ve güvencesi doğruluktur. O, hayatı İslâm'a uygun şekilde yaşamak, kulluk yolunda Kuran'ın irşadı ile yürümektir. Doğruluğun zıddı yalancılıktır. Yalancılığın dayandığı temel ilke ise, zulümdür. Zulüm, haktan ve doğruluktan sapmak, adalete aykırı

davranıp haksızlık yapmaktır. O, dünyada mazlumu, ahirette de zalimi yakan bir ateştir. Şu halde mümin, Allah'ın buyurduğu gibi dosdoğru olmalı, Allah'la ve diğer insanlarla olan ilişkilerinde doğruluktan ayrılmamalı, yalancılara da iltifat etmemelidir. Şunu da belirtelim ki, sadece fikrin ve inancın doğru olması yetmez; ayrıca doğru inanmış ve doğru inancının pratiğe yansımaları ve doğru davranışlarının gerçekleşmesi de gerekir. İşte doğruluk, inancın kişiliğe mal edilip edilmediğinin ve ruh besini haline gelip gelmediğinin en iyi mihenk taşıdır. Aşağıdaki ayette, doğru kişiler, peygamberlik makamından hemen sonra sıralanmışlardır: 1608; 1614; 1605; 1614; 1606; 1610; 1615; 1591; 1616; 1593; 1616; 1575; 1604; 1604; 1617; 1607; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1585; 1617; 1614; 1587; 1615; 1608; 1604; 1614; 1601; 1614; 1571; 1615; 1608; 1618; 1604; 1614; 1574; 1616; 1603; 1614; 1605; 1614; 1593; 1614; 1575; 1604; 1617; 1614; 1584; 1616; 1610; 1606; 1614; 1571; 1614; 1606; 1618; 1593; 1614; 1605; 1614; 1575; 1604; 1604; 1617; 1607; 1615; 1593; 1614; 1604; 1614; 1610; 1618; 1607; 1616; 1605; 1605; 1617; 1616; 1606; 1614; 1575; 1604; 1606; 1617; 1614; 1576; 1616; 1610; 1617; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1589; 1617; 1616; 1583; 1617; 1616; 1610; 1602; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1575; 1604; 1588; 1617; 1615; 1607; 1614; 1583; 1614; 1575; 1569; 1608; 1614; 1575; 1604; 1589; 1617; 1614; 1575; 1604; 1616; 1581; 1616; 1610; 1606; 1614; 1608; 1614; 1581; 1614; 1587; 1615; 1606; 1614; 1571; 1615; 1608; 1604; 1614; 1574; 1616; 1603; 1614; 1585; 1614; 1601; 1616; 1610; 1602; 1611; 1575; “Kim Allah'a ve Rasul'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütfunda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaşlardır.” (Nisa, 4/69) Farz olan infak (zekât) ile nafile infak, “sadaka” kelimesiyle tanımlanmıştır. Bu durum, “sadaka” kelimesinin, sıdk kelimesinden türemiş ve doğrulukla ilgili bir kavram olduğunu gösterir. (El-İsfehani, age. s. 277) İnsan malından belli bir miktarı, verilmesi istenen ve gereken yerlere vermekle, Allah'a inanıp onun emirlerini tasdik ettiğini ortaya koymuş olur. (Ayetler in bkz. Hadid, 18; Yusuf, 88; Kıyame, 31) Sadık kelimesi Türkçede, “arkadaş” anlamına gelmektedir. (İbn Mînzir, Lisan'ı-l-Arab, Dar'ı-l-Maarif, Mısır, ts., s.d.k mad. 4/2418) Yani arkadaşını doğrulayan, ona doğru davranan, ve ona samimi duygularla bağlanan en yakın dost demektir. Bu anlamıyla arkadaş kelimesinin, sıdk/doğruluk kavramından gelmesi son derece dikkate değerdir. Hedefe Ulaşmanın En Kısa ve En Emin Yolu İnsan onurunun ve sağlıklı toplum yapısının vazgeçilmez değerlerinden biri olan doğruluk, hedefe ulaşmanın en kısa ve en emin yoludur. Bunun için Kuran, insanı gerçek hedefe ulaştırması ve erdirici olarak görevlendirilmiştir; yola sıratı mustakim-dosdoğru yol ismini vermiştir. (Bkz. Fatiha 5/5) Bu yol, vahye muhatap olup onun rehberliğinden yararlanmış, hayatı doğru yaşayıp Allah'ın rızasını kazanmış müminler ve müminlerin yoludur. (Bkz. Fatiha 5/6-7) Hedefe ulaşmak önemlidir. Fakat istenen hedefe ulaştıktan sonra doğruluk üzere sebat etmek daha önemlidir ve daha zordur. “İnkâr; en zorlu göreviyle klenmiş

olan insanın en ¸ileli işi, istikameti s¨rd¨rmeğidir. Bunun i¸in
Peygamber(as),

فَاسْتَقِمْ
كَمَا

أُمِرْتَ

وَمَن تَابَ

مَعَكَ وَلاَ

تَطْغَوْاْ

إِنَّهُ

بِمَا

تَعْمَلُونَ

بَصِيرٌ "Sana buyrulduğu gibi

dosdoğru ol..." (Hud 11/112) anlamındaki ayetin kendisini ihtiyarlattığından s¨z etmiştir.

(Bkz. İbn Kesir, Tefsiru'l Kur'ani'l azim, III, 534) Yine o, kendisinden insanı hedefe ulaştıran en kısa

ve emin yolun hangi yol olduğunu soran kişiye, "Allah'a inandım de sonra da doğru ol(maya devam

et)." buyurmuştur. (Bkz. M¨slim, İman, 13) Kur'an'daki İslâmi Hayat Y¨ce

Allah da Kuran'daki İslâmi hayatı göröp ger¸ekleştirenlere, cennete

gireceklerini ve orada ikram göreceklerini şöyle m¨jdeler:

إِنَّ

الَّذِينَ

قَالُوا

رَبُّنَا

اللَّهُ

ثُمَّ

اسْتَقَامُو

75; تَتَنَزَّلُ

عَلَيْهِمُ

الْمَلَائِك

14;ةُ أَلَّا

تَخَافُوا

وَلَا

تَحْزَنُوا

وَأَبْشِرُو

75;

بِالْجَنَّة

16; الَّتِي

كُنتُمْ

تُوعَدُونَ

نَحْنُ

أَوْلِيَاؤُ

03;ُمْ فِي

الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا

وَفِي

الْآخِرَةِ

وَلَكُمْ

فِيهَا مَا

تَشْتَهِي

أَنفُسُكُمْوَلَكُمْفِيهَامَاتَدَّعُونَ "Rabbimiz Allah'tır diyen ve sebatla doğru yolu izleyenlere gelince, onların üzerlerine sık sık melekler iner ve öyle derler: Korkmayın ve üzülmeyin, işte alın size vaad edilmiş cennet müjdesini! Biz bu dünya hayatında sizin dostunuzuz, öteki dünyada da dostunuz olacağız; orada canınızın çektiği her şeye sahip olacak ve istediğiniz her şeye kavuşacaksınız." (Fussilet 41/30-31) Hz.Ebubekir'e göre cennete girecekleri ve ikrama erecekleri belirtilen kişiler, "Allah'ın varlığını, birliğini ve Rabliğini kabul edip şirke düşmeyenler, O'ndan başka bir ilaha kulluk etmeyenlerdir." Hz.Ömer'e göre, "doğrulukta şaşmadan Allah'a itaat yolunda ilerleyenler, tilkiler gibi hilekârılığa sapmayanlardır." Hz.Osman'a göre, "iman değerine erip ihlasla amel edenlerdir." Hz.Ali'ye göre de, "farzları yerine getirenlerdir." İkrim'e ve Mücahid'e göre ise bunlar, "ölünceye kadar lâ ilâhe illallah ilkesine bağlı kalanlardır" (Bkz. Kurtubi, el-Câmi li-ahkâmi'l Kur'an, XV, 358) Sonuç olarak doğruluk, İslâm'in vazgeçilmez kaidelerinden, müminlerin de en bariz özelliklerinden biridir. O, dini sıcak bir ruh ve yaşanarak müdafaa edilen bir itikât haline getirmektedir. Sadık mümin de, tevhide ikrar eden ama onu asla ihlal etmeyen, kalbi ile inandıklarını doğru olarak dile getiren, diliyle söylediklerini de fiilleri ile tasdik eden kişidir. Öyleyse Müslüman, İslâm'in pratik hayattaki örnek kişisi; İslâm toplumu da ortaya koyacağı doğru ve pratik uygulamalarla Kuran mesajının realitedeki temsilcisi olmalıdır. Çünkü gerçek kurtuluşun ve dünya barışının yegane teminatı İslâm'dir. Onun yaşanan hayatı belirlemesi ise, büyük ölçüde Kuran'daki İslâmi hayatı görüp gerçekleştirmeye bağlıdır. Doğruluğun Kapsam Alanı Doğruluk; sözde, niyet ve iradede, vefada, amelde, azimde ve insanın her türlü psikolojik davranışlarında gerçekleşir. (Gazali, el-İhya, (Terc. A. Serdaroğlu), İst. 1975, c. 4, s. 694-701) Sözde doğruluk; söylediği ya da haber verdiği şeylerde doğru olmak, doğruyu konuşmaktır. Doğruluğun en yalın şekli budur. Hz. Peygamber (s.a.s), doğru sözülüğün önemini vurgularken, yalan konuşmaktan da sakınmayı özenle vurgulamıştır. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: “Münafığın alâmeti üçtür: Söz söylediği zaman yalan söyler. Va’d ettiği vakit, sözünde durmaz. Kendisine bir şey emanet edildiği zaman hıyanet eder.” (Buhari, Edeb, 120; Müslim, İman, 107, H. No: 59) Niyet ve iradedeki doğruluk, ihlâs anlamına gelmektedir. İnsanın içindeki düşüncesiyle Allah rızasının tam bir uyum arz etmesi hâlidir. Eğer niyete, nefsin arzuları ve başka amaçlar bulaşırsa, sadakat bozulmuş ve insan yalancı durumuna düşüş olur. Nitekim bir hadis-i şerifte kıyamet günü hesaba çekilecek olan üç ayrı kişinin (şehit, âlim ve zengin) durumu örnek olarak sunulmuştur. Buna göre, bu insanların niyetlerine gösteriş/riya karıştığı ve Allah rızasından başka amaçlar gözettikleri için âhirette kazanacakları bir mükâfatın olmayacağı belirtilmiştir. (Müslim, İmare, 152) Sadakatın üçünü şekli, vefakâr olmak, verdiği sözü yerine getirmektir. Allah Rasulü ve onun arkadaşları bu konuda bize en güzel örnekleri sunmuşlardır. Meselâ, Nadr b. Enes (r.a), bazı sebeplerden dolayı Bedir savaşına katılmadığından bir sonraki savaşa mutlaka katılacağına ve önceki hatasını en güzel şekilde telâfi edeceğine söz vermiştir. (Buhari, Davaat, 11; Ebu Davut, Edeb, 100; Müsned, I/136) Nitekim bu sahabe, verdiği sözde durmuş ve aşağıda özellikleri

belirtilen ayet-i kerimedeki mutlu insanlar zümresine dahil olmuştur: “Müminler içinde Allah’a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de şehitliği beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde sözlerini değiştirmemişlerdir.” (Ahzab, 23)

Dördüncü sadakat şekli, yapılan ibadetlerle ve her türlü iyiliklerle bütünleşmek, bunları yaparken yüksünmemek, aksine haz almaktır. Bu yüzden, isteksiz ve gafil bir şekilde yerine getirilen ibadetler, insanın samimi niyetiyle bağdaşmadığından, niyet-amel birlikteliği de gerçekleşmeyecektir. Sıdk kavramının bir diğer yansıması; insanın, takva, zühd, korku, ümit, saygı, sevgi ve tevekkül gibi davranışlarında içiyle dışının bir bütün oluşturmasıdır. Allah’a imandan sonra, bu inancında hiçbir kuşkuya kapılmadan O’nun emirleri doğrultusunda yaşayan müminler, Kur’an’da övgüyle bahsedilmişlerdir: “Gerçek müminler ancak Allah’a ve Rasulüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. İşte doğrular ancak onlardır.”(Hucurat, 15) Ayet ve hadislerde doğruluğa yapılan ısrarlı vurgular ve yalandan sakındıran şiddetli uyarılar dikkate alındığında, insanın her hâlükârda doğru olması ve asla yalana bulaşmaması gerektiği kesin olarak anlaşılmaktadır. Nitekim Ziya Paşa, bu gerçeği dizeleriyle şöyle ifade etmiştir: İnsana sadakat yaraşır insana görse de ikrah Doğruların yardımcısıdır Hazret-i Allah. Müslümanın verdiği söze riayet etmesi, yaptığı anlaşmaya -karşı taraf uyduğu sürece- bağlı kalması gerekir. (Mâide, 1; Tevbe, 6-10; Nahl, 91, 92, 95)

Müslümanı, insanların/komşularının malları ve canları hususunda şerrinden emin oldukları kimse olarak tanıtan Hz. Peygamber, insanın doğru sözülüğü ile cennete, yalan konuşmasıyla da cehenneme gideceğini şöyle belirtmiştir:

عَنْ عَبْدِ
اللَّهِ (رع)
عَنِ
النَّبِىِّ
(صعلم) قَالَ «
إِنَّ
الصِّدْقَ
يَهْدِى
إِلَى
الْبِرِّ ،
وَإِنَّ
الْبِرَّ
يَهْدِى
إِلَى
الْجَنَّةِ ،
وَإِنَّ
الرَّجُلَ
لَيَصْدُقُ
حَتَّى
يَكُونَ
صِدِّيقًا ،
وَإِنَّ
الْكَذِبَ
يَهْدِى

إِلَى
الْفُجُورِ ،
وَإِنَّ
الْفُجُورَ
يَهْدِى
إِلَى
النَّارِ ،
وَإِنَّ
الرَّجُلَ
لَيَكْذِبُ ،
حَتَّى
يُكْتَبَ
عِنْدَ
اللَّهِ
كَذَّابًا
“Şüphesiz ki, sözde ve işte doğruluk hayra ve iyiliğe yöneltir. İyilik de cennete iletir. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında “sıddîk” diye kaydedilir. Yalancılık yoldan çıkmaya/fücura sürükler. Fücur da cehenneme götürür. Kişi yalancılığı meslek edinirse, Allah katında da yalancı/kezzab diye yazılır.” (Buhari, Edeb, 69; Müslim, Birr, 103-105; Ebu Davud, Edeb, 80; Tirmizi, Birr, 46) Müslüman Emanete ve Ahitlere Riâyet Eder
وَالَّذِينَ
هُمْ
لِأَمَانَاتِهِمْ
وَعَهْدِهِمْ
رَاعُونَ Hiç şüphe yok ki bir müslümanın en belirgin özelliği güvenilir ve dürüst olmasıdır. Çünkü Peygamberimiz ve bütün peygamberler bu özellikleriyle tanınırlar. Hatta peygamberlerde bulunması gerekli sıfatlardan birisi dürüst, diğeri de güvenilir olmaktır. Peygamberler gönderildikleri toplumlara önce bu özelliklerini hatırlatarak: إِنِّي
لَكُمْ
رَسُولٌ
أَمِينٌ
"Haberiniz olsun ki ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim" (Şuara, 26/107, 125, 143, 162, 178) demişlerdir. Peygamberlerin, "Ben güvenilir bir peygamberim" demeleri sözden ibaret değildi. Gerçekten onlar her yönü ile güvenilir kimselerdi. Onların hayatları incelendiği zaman bu husus görülecektir. İslâmiyet'in kısa zamanda ve hızla yayılmış olması, şüphe yok ki, onu tebliğ eden peygamberin yüksek ahlakı ve dürüstlüğü ile ilgilidir. İnsanlar onun dürüstlüğüne ve güvenilir olduğuna inanmasalardı, inançlerinden, adet ve geleneklerinden vazgeçerek ona inanır ve etrafında toplanırlar mıydı? İşte Kur'an-ı Kerim de bütün müminlerde bu özelliğin bulunmasını istiyor. Bu konuda peygamberi örnek almalarını söylüyor. Peygamberimiz Müslümanın güvenilirliğini ortadan kaldıran dört kötü huya dikkatimizi çekiyor ve şöyle buyuruyor:
قَالَ

رَسُولُ
اللَّهِ (صعلم)
أَرْبَعٌ
مَنْ كُنَّ
فِيهِ كَانَ
مُنَافِقًا
خَالِصًا
وَمَنْ
كَانَتْ
فِيهِ
خَلَّةٌ
مِنْهُنَّ
كَانَتْ
فِيهِ
خَلَّةٌ مِنْ
نِفَاقٍ
حَتَّى
يَدَعَهَا
إِذَا
حَدَّثَ
كَذَبَ
وَإِذَا
عَاهَدَ
غَدَرَ
وَإِذَا
وَعَدَ
أَخْلَفَ
وَإِذَا
خَاصَمَ
فَجَرَ "Dört huy vardır ki, bunlar kimde bulunursa, o kimse katıksız mönafık olur. Kimde bunlardan bir şey bulunursa -onu bırakıncaya kadar- kendisinde nifaktan bir haslet var demektir. (bunlar:) konuştu mu yalan söyler, söz verirse sözönde durmaz. Vaat ederse vadinden döner, bir dava ve duruşma esnasında haktan ayrılır."(Möslim, İman, 25) Toplumda göven duygusu böyök önem taşır. Bu duygunun toplum fertleri arasında bulunmaması, toplumun birlik ve beraberliğini etkiler. Bu özelliği kaybeden milletin varlığı çöker, huzuru bozular. Kendilerine kamu görevi ve sorumluluğu verilecek olan kimselerde aranacak özelliklerin başında onların döröst ve gövenilir olmaları gelir. Bakınız Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:
إِنَّ اللّهَ
يَأْمُرُكُمْ أَن
تُؤدُّواْ
الأَمَانَاتِ إِلَى
أَهْلِهَا
وَإِذَا
حَكَمْتُمْ

بَيْنَ
النَّاسِ أَن
تَحْكُمُواْ
بِالْعَدْلِ
إِنَّ اللّهَ
نِعِمَّا
يَعِظُكُم
بِهِ إِنَّ
اللّهَ كَانَ
سَمِيعًا
بَصِيرًا "Allah size emanetleri ehline
vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit adaletle hükmetmenizi emrediyor.
Şüphesiz Allah, her Şeyi bilen ve görendir." (Nisa, 4/58) Mümin verdiği
sözde durur. Sözünde durmamak mümine yakışmaz. Hele Allah'ın adını
anarak, O'nun adına and içerek verdiği sözde durmaması
düşünülemez. Peygamberimiz buyuruyor: عَنْ
النَّبِيِّ
(صعلم) قَالَ
قَالَ
اللَّهُ
تَعَالَى
ثَلَاثَةٌ
أَنَا
خَصْمُهُمْ
يَوْمَ
الْقِيَامَة
16; رَجُلٌ
أَعْطَى بِي
ثُمَّ غَدَرَ
وَرَجُلٌ
بَاعَ حُرًّا
فَأَكَلَ
ثَمَنَهُ
وَرَجُلٌ
اسْتَأْجَرَ
أَجِيرًا
فَاسْتَوْفَ
09; مِنْهُ
وَلَمْ
يُعْطِهِ
أَجْرَهُ "Allah Teâla buyurdu ki:
Ben kıyamet gününde Şu üccedil; çeşit insandan davacıyım: 1) Benim
adima and içer de sonra yemini bozar, verdiği sözü yerine getirmez. 2)
Hür bir adamı köle diye satar da aldığı parayı yer. 3) Bir işçi tutar, onu
çalıştırır da ücretini vermez." (Buhârî, İcare, 10) Allah adını anarak verilen
sözü yerine getirmemek, Allah adına gösterilmesi gerekli olan saygıyı
göstermemektir ki, büyük bir suçtur. Hiç Şüphesiz bu
suçu işleyen kimse en ağır cezayı hak etmiş demektir. Bunun için mümin

verdiği sözü tutar. Hele bu sözü Allah adına and içerek vermiş ise artık bir zaruret olmadıkça o sözü tutmaması düşünülemez. Doğrularla Beraber Olmak Değişme, meyletme, kalıba girme, ayrılıp gitme eylemleri, “kalb” kelimesiyle anlatılır. Kalbin yapısında bu nitelikler olduğu için bu isimle adlandırılması son derece ilginçtir. (El-İsfehâni, a.g.e. K.L.B mad. s. 411) Bu nedenle kalbin kötü duygulardan/batıldan korunması ve devamlı hayır telkinlerine muhatap kılınması gerekir. Bunun yolu da, Hz. Peygamber’in; "Din nasihatten ibarettir!" (Müslim, İman, 95, (55); Ebu Davud, Edeb, 67; Nesai, Bey'at, 31) sözü doğrultusunda, kalbin her zaman iyi ve güzel şeylere yönlenmesidir. يَاأَيُّهَاالَّذِينَآمَنُواْاتَّقُواْاللّهَوَكُونُواْمَع.َالصَّادِقِينَ “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla/sadıklarla beraber olun.” (Tevbe, 9/119) ilâhî emri, Allah’ın sadık kullarıyla beraber olmayı ve onların etki dairesi içinde bulunmayı ifade etmektedir. Dünyada doğrularla beraber olmak, cennette de beraber olmayı, yani cennet nimetlerine kavuşmayı sağlayacaktır. (Taberi, Cami’l-Beyan, Daru’l-Fikr, Beyrut 1988, VII/62; M. Hamdi Yazır, a.g.e., IV/2644) Evrende gerek fizikî bakımdan, gerekse ruhî bakımdan bir aynîleşme durumu söz konusudur. Meselâ bir bardak çay içine atılan şeker, çayın her tarafına eşit oranda yayılarak homojen bir karışım hâline gelir. Bu, Allah&rsquo'ın kâinattaki değişmez yasasıdır. Beşerî hayatta da bu etkileşim aynen geçerlidir ve bunu sağlayan temel araç sevgidir. Nefret ise oluşacak bu etkileşimi engeller. Bu nedenle her türlü ahlâkî güzelliklerin kaynağı durumundaki Allah&rsquo'ın elçileri ve onların takipçileriyle beraber olmak, insan gönün ve ruhunun bu güzelliklere meyletmesinin ve onları benimsemesinin en önemli nedenidir. Esasında insan doğasındaki mevcut eğilimlerden biri de, taklit etme hissidir. Bir çocuk, başlangıçta bütün tavır ve davranışlarını bu duygu ile düzenler. Bu eğilim ileri yaşlarda azalsa da hayat boyu -az ya da çok- devam eder. Bu bakımdan doğruluk ve dürüstlük gibi tüm ahlâkî güzelliklerle bezenmiş insanlarla beraber olanlar, her zaman bu erdemleri taklit etme hissini içlerinde taşıyacaklardır. Nitekim geçmiş cahiliye insanı olan sahabe, eşsiz bir örnekte olan Hz. Peygamber (s.a.s.)’e karşı hissettikleri bu duygu ile zirveleşerek insanlığın övünç kaynağı olmuşlardır. Doğruluğun ve her türlü güzelliğin en güzel örneği olan (Mümtehine, 6) Sevgili Peygamberimizin sohbet meclisinde bulunan sahabenin, cahiliye devrinin merhametsiz, vicdansız, kız çocuklarını diri diri toprağa gömecek kadar katılaşabilen kalpleri erimiş, aynı siluet içinde bu defa gözü-gönü yaşlı siddıklar, adalet ve haya timsali insanlar ortaya çıkmıştır. Evrensel ahlâk anlayışında olduğu gibi, İslâm ahlâkında da doğruluk ve dürüstlük, insan onurunun ve sağlıklı bir toplum yapısının vazgeçilmez şartlarından biri olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla doğruluk, gerek fert, gerekse toplum için zorunlu olan ahlâkî niteliklerin tamamını kendinde toplar. Karı-koca arasında sadakat duygusu mutlaka olmalıdır. Hem günük çalışma

ortamındaki görevleri açısından, hem de iffetlerini koruma açısından birbirlerine tam bir güven vermelidirler. Bu dürümlü ve güven sayesinde, “eşlerin huzur bulmaları, birbirine ısınmaları, meyledip ülfet etmeleri, sevgi ve merhamet” gerçekleşecektir. Doğruluğun Dışa Yansıması Kur’an-ı Kerim’ın ilk sûresinde “Bizi dosdoğru yola ilet!” (Fatiha, 6) ayetinde ifade edilen yol, en geniş anlamıyla Kur’an’ın çizdiği yol ve bu doğrultuda yaşayan Allah elçilerinin ve salih kimselerin yoludur. Dolayısıyla Müslüman, bir günde kıldığı namazın her bir rekâtında Allah’tan dosdoğru yol üzerinde kalmayı, doğru olmayı arzulamaktadır. (Tefsiru İbn Kesir, Daru’l-Fikr, Beyrut 1981, I/28, 29; Fahreddin Razi, et-Tefsiru’l-Kebir, I/188, 256-257) Allah’tan geldiği kesin olarak bilinen doğruları kabul edip onaylayan mümin kişinin en belirgin özelliği, kendisinin de sadık ve güvenilir olmasıdır. Bu anlam “mümin” kelimesinin iç yapısında zaten mevcuttur. Dolayısıyla kendisine güvenilmeyen bir mümin düşünüemez. Zira bu kelimenin bir anlamı da “güvenlikte kılan, güven veren” dir. Güvenilmezlik ise münafıkların en belirgin özelliğidir. (Buhari, İman, 24; Müslim, İman, 107-108; Tirmizi, İman, 20) Toplum fertlerinin birbirleriyle ilişkileri doğruluk ve dürümlü ve güvenlilik gibi evrensel ahlâkî ilkeler ve erdemler çerçevesinde şekillendiğinde, Hz. Peygamber (s.a.s)’ın uyarısındaki bu güvensizlik ortamı giderilmiş ve ideal bir toplum örneği ortaya konmuş olur. Bu ortamın sağlanması için, toplumun en küçük yapı taşı olan aile fertlerinin -başta eşler olmak üzere- dürümlü ve güvenilirliği kendilerine ilke edinmeleri gerekir. Bu bakımdan karı-koca arasında sadakat duygusu mutlaka olmalıdır. Hem günük çalışma ortamındaki görevleri açısından, hem de iffetlerini koruma açısından birbirlerine tam bir güven vermelidirler. Bu dürümlü ve güven sayesinde, ayette (Rum, 21) işaret edilen “eşlerin huzur bulmaları, birbirine ısınmaları, meyledip ülfet etmeleri, sevgi ve merhamet” gerçekleşecektir. (Ayetin yorumu için bkz. M. Hamdi Yazır, Kur’an Dili, İst. 1979, 6/3811) Aksi durumda, bir yuvada iğreti duran eşler ve problemlili nesillerin doldurduğu, güven ve sevgiden yoksun bir toplum kaçınılmaz olacaktır. Not: Altınoluk Şubat 2000 Fahrettin Yıldız; Diyanet Aylık Dergi (Sayı:162) Zafer Koç, Makalelerinden istifade edilmiştir. Recep Toraman

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)